

Václav Mílek

Ohlédnutí za Velkým formátem

Symposium se stalo velmi oblíbenou součástí institucionalizované kultury, byť třeba jen jako doplněk jiné akce. Také na stránkách Prostoru je tomuto fenoménu tu a tam věnována pozornost.¹ Můžeme si klást otázku, čím vším jsou vlastně tato sympozia, v čem spočívá jejich poslání a kam se posunuje obsah tohoto slova.

Není ničím neznámým, že původním významem slova symposium je hostina. V přeneseném smyslu pak setkání spojené s diskusí. Dá se tedy říci, že účel sympozia je naplněn již okamžikem, kdy dojde mezi zúčastněnými - umělci i diváky, kteří akci navštíví - k nějaké komunikaci, a to bez ohledu na to, zda má tato komunikace nějaký závěr, či zůstane nějakým způsobem otevřená. Z tohoto důvodu mne vždy vede k zamyšlení formulace „výsledky sympozia“, s níž se setkávám jak na výstavách tak i v recenzích. Jistě, realizace takovýchto akcí si ať už z finančních či sociálně legitimizačních důvodů žádá hmatatelné výstupy, které činí akci a potažmo její sponzory viditelnými. Rád bych ovšem zdůraznil, že ty nejpodstatnější výsledky sympozia zůstávají vlastně nějakým bezprostředním způsobem nesdělitelné mimo okruh zúčastněných. Veškeré komentáře průběhu setkání i vzniklých děl mohou být pouze opisem a nikoli reprodukcí idejí, které se na sympoziu zrodily. Z tohoto důvodu jsou sympozia vždy tak trochu soukromou záležitostí, a to zřejmě zakládá, ať už vědomě či nějak podvědomě, také jeden z důvodů obtížnějšího získání veřejné podpory a možná i zájmu než je tomu u festivalů, výstav a nejrůznějších happeningů. Ty totiž na rozdíl od symposií bez živé účasti diváků nemohou plně fungovat. Snad proto se pro organizaci symposií hledají další výstupy a zdůvodnění než ta ryze původní.

Tyto výstupy se odvíjí především podle typu hlavního organizátora sympozia. Nejednou už jsem se setkal s postesknutím, že mnohá sympozia jsou jen vychytralým kalkulem pořadajících měst a obcí, jak získat za malý obnos cenná umělecká díla ke své reprezentaci. Ale oprávněnost tohoto nároku či morální hodnotu takového počínání teď ponechme stranou. Věřím, že je dostatečně zřejmé, že mezi symposií existují rozdíly nejen v materiální, obsahové či organizační rovině, ale už v nejzákladnější rovině, v pochopení slova symposium. Vedle těch, jimž dostačuje jako jediný cíl získání díla, se konají i sympozia spojená s řešením více či méně konkrétního problému. Tím může být prostor, umělecký odkaz nějaké osobnosti, ale i čistě teoretické téma. Do této druhé skupiny náleží i výtvarné symposium Velký formát, které se už od počátku devadesátých let koná ve Valticích na jižní Moravě.

Velký formát funguje jako jedno z nemnoha symposií, které jsou organizovány v podstatě samotnými výtvarníky. Hlavním pořadatelem sympozia se stalo Sdružení výtvarných umělců a teoretiků jihovýchodní Moravy a od svých počátků je spojeno se jménem malíře Jana Pospíšila, ředitele SUPŠ v Uherském Hradišti. Tradice Velkého formátu sahá až do roku 1989, kdy se v jízdárně valtického zámku poprvé uskutečnilo malířské symposium. Od roku 1991 se symposium koná pod současným názvem. Jeho pojmenování není náhodné. Myšlenka pořádání malířského sympozia se objevila v době, kdy odborný zájem o tradiční techniku malby na české scéně spíše stagnoval. Doba po listopadu 1989 představovala zároveň hluché místo s ohledem na příležitosti pro společnou prezentaci a komunikaci výtvarníků. Když se pak začátkem devadesátých let organizátoři seznámili s prostorem Valtické jízdárny, s jejími úctyhodnými rozměry 77 × 18,5 m, vyvstalo zaměření sympozia již téměř samovolně. Malování na velký formát mělo být zároveň příležitostí vyzkoušet si něco, co v běžných ateliérech z prostorových důvodů nebývá zpravidla možné.

Po prvních pěti ročnících 1992-1996 přišla čtyřletá přestávka, která se stala příležitostí pro shrnutí proběhlých symposií prostřednictvím katalogu, který vedle fotografické dokumentace na setkání vzniklých děl obsahoval také texty jakýchsi teoretiků symposia, jejichž úlohu plnili postupně Jaroslav Pelikán, Radek Horáček a Jiří Bohdál. ² Šestým ročníkem v roce 2001 navázal na tradici nový, opět pětiletý cyklus. Také po jeho skončení se počítá s vydáním publikace a doprovodného CD. Podaří-li se zajistit dostatečné finanční prostředky, mělo by k jeho realizaci dojít ještě letos. Už od jeho počátků doplňovaly symposium také výstavy zde vzniklých děl v prostorách a galeriích mimo Valtickou jízdárnu. Ve druhém cyklu tyto přehlídky hostil zejména zámek ve Veselí nad Moravou, ale také alternativní prostory dolu Michal v Ostravě či obnovené prostory zámku ve Bzenci.

Desetidenního symposia se účastní zhruba desítka malířů z České republiky, ale i ze sousedních států jako je Rakousko, Maďarsko, Slovensko nebo Polsko. Výběr účastníků jde napříč generacemi a snaží se dát dohromady vždy skupinku lidí, kteří se sebou přinesou na setkání různé zkušenosti a přístupy k výtvarným skutečnostem. Výběr, který je konzultován vždy několika lidmi ať už teoretiky či samotnými umělci, může být v určitém smyslu neobjektivní a možná i trochu náhodný, ale to u podobné akce není závadou. V seznamech účastníků nalezneme vedle již renomovaných autorů také jména méně známá. V průběhu let 2001-2005 se zde ke společné práci sešli Mikoláš Axmann, Kovács Péter Balász, Kristýna Boháčová, Daniel Bednář, Daniel Brunovský, David Čárský, Stano Černý, Stefan Emmelmann, Miloš Fekar, Petra Fekarová-Čejková, Andrea Forsterová, Vladimír Franz, Galina, Josef „Danglár“ Gertli, Patrik Hábl, Aleš Havlíček, Eva Hradil, Aleš Hudeček, Pavlína Chrenková, Lencsés Ida, Petr Lysáček, Libor Lípa, Kamil Mikel, Adam Molenda, Jan Pospíšil, Robert Makar, Moje Menhard, Eva Ploczeková-Lazuri, Vladimír Popovič, Veronika Rónaiová, Jiří Surůvka, Kateřina Szanyiová, Csaba Szegedi, Zdeněk Tománek, Markéta Zlesáková. Proti předchozím pěti ročníkům byly tyto podle slov organizátorů svým obsahem a zastoupením autorů více diverzifikované. Objevily se zde některé „krajní“ tendence jako hyperrealismus či komiks. Avšak vzhledem ke stylové šíři zastoupení v těchto i starších ročnících lze na tomto místě stěží konkrétně zformulovat, k jakému zde došlo posunu. Každý z účastníků symposia v jeho jednotlivých ročnících zanechal obraz ve sbírce, kterou spravuje zmíněné Sdružení výtvarných umělců a teoretiků, čímž postupně vznikla velmi pozoruhodná kolekce, která odráží určitý výsek vývoje soudobé malby zejména ve vztahu k onomu fenoménu velkého formátu.

Tematizace formátu díla jako jeho podstatné charakteristiky není v dějinách umění ničím novým. Úvahy o významu formátu díla začínají už v původně antické teorii zlatého řezu a v pozdější bráně harmonie. K oživení zájmu o tyto otázky došlo zejména v souvislosti s renesančním zájmem o proporce v architektuře. Pro malířství byly z těchto kánonů odvozeny tři řady tzv. francouzských formátů, které měly nejlépe vyhovovat třem malířským žánrům - portrétu, krajině a maríně. Takto standardizované formáty se užívaly až do počátku 20. století. Snad právě z důvodu současné absence daných pravidel velikosti a proporcí malířských děl získává zájem o tuto problematiku na podnětnosti i závažnosti.

Samotné velké rozměry obrazové podložky mají také své dějiny. Nabízí se však k zamyšlení, zda se jedná o dějiny téhož. Množství velkoformátových děl třeba druhé poloviny let 20. století rozhodně nelze považovat za díla monumentální ve smyslu monumentality velkého oltářního obrazu ze 17. století. Zatímco formát druhého je dán uměleckou úlohou a monumentalita je zde především kvalitativní záležitostí, jde v prvním případě především o nárůst formální a kvantitativní. Zvětšování

formátů v malbě posledních desetiletí má svá vlastní specifika i důvody. Tento trend, který vystopujeme již několika pohledy do instalací výstav soudobého umění, zřejmě souvisí s příklonem k abstrakci na jedné straně a s expresí na straně druhé. Jednoznačně jej však vymezit neumím. Nepřímo ke zvětšování děl snad může přispívat i způsob instalací výstav. Každému dílu je věnován autonomní a většinou dostatečný prostor a když si k tomu navíc představíme rozlehlost mnohých nových výstavních sálů, je jasné, že menší díla se v něm ztrácejí. Těchto několik myšlenek jen dokládá potřebu odborné diskuze na toto téma. V podobě odborného kolokvia či konference by vedle katalogu mohla být dobrou tečkou za další fází Velkého formátu a zároveň dobrým odrazovým stupněm pro další pokračování sympozia.

© Václav Mílek, 2006

© Prostor Zlín, 2006

¹ Srov. například Prostor Zlín, 1/2006.

² Velký formát. Mezinárodní malířské symposium Valtice 1992 – 96 (kat. výst.), Galerie výtvarného umění v Hodoníně 1997, Státní galerie výtvarného umění Most 1998, Zámek Valtice 1998.

Poznámka redakce CD: výstava v Mostě se uskutečnila 18. února – 2. května 1999.